

Bolu Tabaklar Hamamı Restitüsyon Denemesi

Mehmet Emin Yılmaz*
Hasan Fevzi Çüçen**

Özet

Tabaklar Hamamı (Debbaglar Hamamı), Bolu ili merkez Tabaklar Mahallesi İzzet Baysal Caddesi üzerinde yer almaktadır.

Tabaklar Hamamı'nın inşa tarihi ve mimarı bilinmemektedir. Sokullu Mehmet Paşa Vakfı'nın mülkü olan eser, günümüze ulaşmamış Mehmet Paşa Camii'ne gelir getirmesi amacıyla yapılmıştır. Çifte hamam olarak yapılan ve bu amaçla kullanılan yapı, 16. yüzyıldan bugüne kadar çeşitli onarımlardan geçmiştir. Şer'iye sicil kayıtlarından öğrenebildiğimiz en eski onarım tarihi 1815'tir. 1963'teki yangında hamamın soyunmalık kısmı tamamen yanmıştır. 1965 yılında da Vakıflar Genel Müdürlüğü tarafından onararak tekrar faaliyete geçmiştir.

Bu çalışmada hamama ait eski ve yeni rölemler ve restorasyon projesi, eski fotoğraflar, vakıf kayıtları ve yazışmalar, Şer'iye Sicilleri, bölgedeki diğer hamamlar vb. tüm veriler değerlendirilerek 1863 yılına ait restitüsyon denemesi yapılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Bolu, Osmanlı, Sokullu Mehmet Paşa, hamam, restitüsyon

Restitution of Tabaklar Bath in Bolu

Abstract

Tabaklar Bath (Debbaglar Bath) is located on İzzet Baysal Street, Tabaklar District in Bolu Province.

The architect and the construction date of Tabaklar Public Bath are not exactly known. Originally the property belonged to Sokullu Mehmet Pasa foundation and was built to bring revenue for the Mehmet Pasa Mosque which did not reach to the present day. Tabaklar Public Bath which has been restored several times from 16th century to today, was built as split-bath serving both men and women and is still operational today. The earliest known restoration date is 1815 documented in Şer'iyye Sicil records. The Changing Room portion of the complex was completely destroyed in a fire in 1963 and was rebuilt in 1965 by Vakıflar Genel Müdürlüğü (General Directorate of Foundations) and activated again soon thereafter.

In this study, Tabaklar bath restitution associated with the time period 1850 A.C. has been composed by utilizing all the relevant resource information such as old and new surveys, restoration project drawings, old photos, documents and correspondence in archives, seriyye sicils, other local public baths etc.

Key words: Bolu, Ottoman, Sokullu Mehmet Pasa, Bath, Restitution

* Yüksek Mimar, Restorasyon Uzmanı

** Mimar, Şirket Müdürü

Giriş:

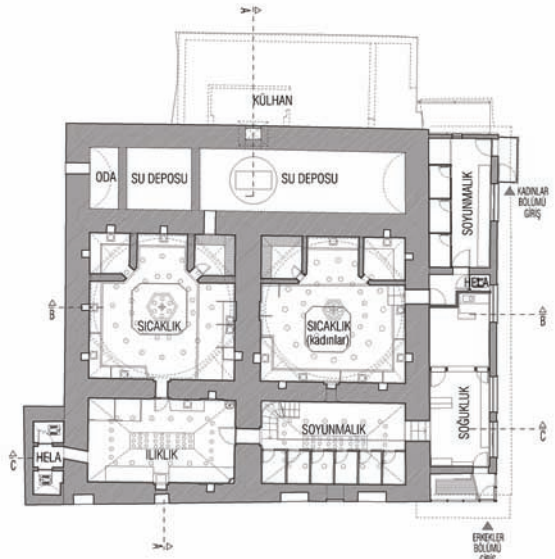
Tabaklar Hamamı¹ (Debbağlar Hamamı), Bolu ili merkez Tabaklar Mahallesi İzzet Baysal Caddesi üzerinde, Özek Sokak ile Akbaba Sokak arasında 578 ada 1 parselde yer almaktadır.

Tabaklar Hamamı'nın inşâ tarihi ve mimarı bilinmemektedir. Ancak Tavil Mehmet Paşa² ya da bilinen adıyla Sokullu Mehmet Paşa Vakfı'nın mülkü olduğu ve günümüze ulaşmamış Mehmet Paşa Camii'ne gelir getirmesi amacıyla yapıldığı tespit edilmektedir (Uçar 2008:100).

ESERİN MİMARİSİ

Çifte hamam olarak yapılan ve günümüzde de bu amaçla kullanılan Tabaklar Hamamı, -doğu yönündeki betonarme ilave hariç- simetrik bir plan şemasına sahiptir. Hamamın güneyindeki 2 katlı soğukluk ve soyunmalık kısmı 1963 yılında yanmıştır. Bu tarihten sonra yapılan onarımla hamamın doğu cephesine betonarme tek katlı bir yapı ilave edilmiştir. Günümüzde kadınlar ve erkekler bölümlerinin girişleri bu ilave yapıdan sağlanmaktadır (Çizim 1-3). Bu değişiklikte birlikte hamamın erkekler kısmı kadınlar kısmına nispeten büyümüştür.

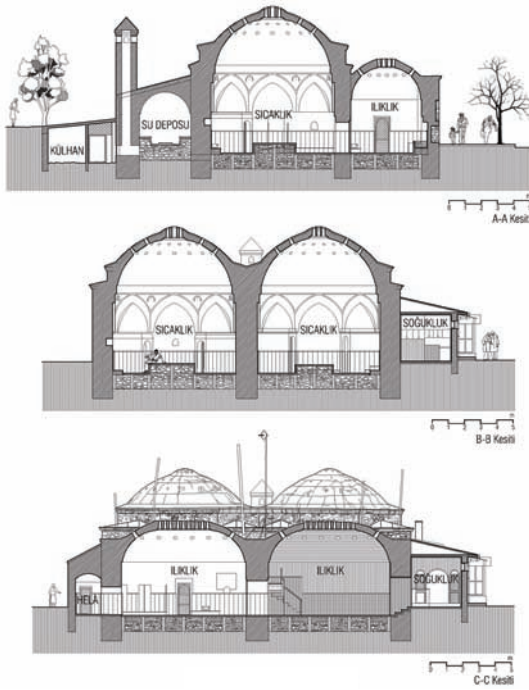
Erkekler Kısmı: Hamamın güneydoğu köşesindeki ahşap camekândan erkekler kısmına girilmektedir. Eserin özgün halinde tuvalet-tıraşlık kapısı olan açıklıktan 3 basamakla erkekler bölümünün soyunmalık kısmına geçilir. Soyunmalığa yakın zamanda ahşap konstrüksiyonla 1 kat ilave edilmiştir. Mekânın kuzeybatısındaki ahşap merdivenle soyunmalık kısmının 2. katına ulaşılır. Katlarda 6'şar olmak üzere toplam 12 soyunma kabini bulunmaktadır. Soyunmalığın duvar ve tavan yüzeyleri, ahşap ve PVC malzeme ile kaplanarak özgünlüğünü yi-

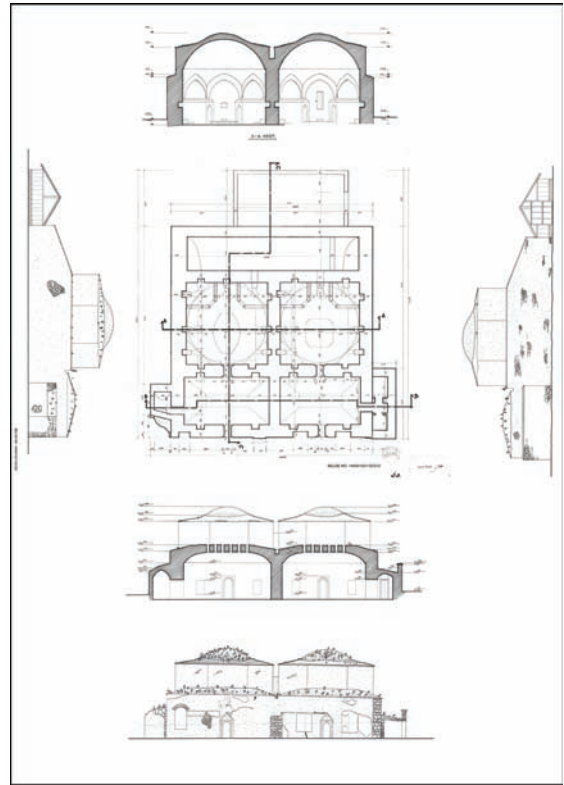
Çizim 1: Tabaklar Hamamı, Rölöve, Zemin Kat Planı.
(Asır Proje Arşivi, Nisan 2010)

¹ Tabaklar Hamamı'nın rölöve ve restorasyon projeleri, Mart-Nisan 2010'da Asır Proje Restorasyon Mimarlık Ltd. Şti. tarafından hazırlanmış ve 21.05.2010 tarihli toplantı, 261 sayılı kararla Ankara Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Kurulu tarafından onaylanmıştır. Projede, Yüksek Mimar Mehmet Emin YILMAZ, Mimar Hasan Fevzi ÇÜGEN ve İnşaat Teknikeri Sedat ŞAHİN görev almıştır. Ayrıca katkılarından dolayı Y. Mimar Hayati Binler'e ve Mimar Semih Dimicioğlu'na teşekkür ederiz.

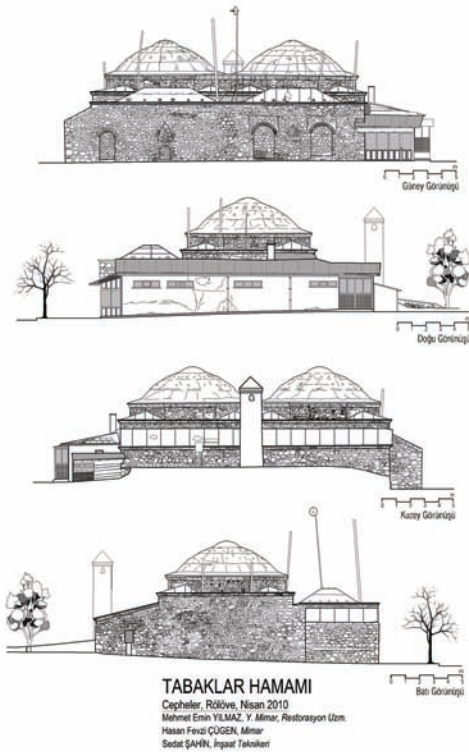
² Osmanlı İmparatorluğu'nda 16.yy'da, Kanuni Sultan Süleyman, II. Selim ve III. Murat devirlerinde sadrazamlık yapmış olan meşhur Sokullu Mehmet Paşa'ya uzun boylu olması nedeniyle Tavil Mehmet Paşa da denilmektedir. Bolu şerhiye sicillerinde adı Tavil Mehmed Paşa ve Mehmed Paşa şeklinde zikredilen vâkıf, vakfiyesinde ise Şehit Mehmet Paşa olarak tanıtılmaktadır. Bolu'da Gölyüzü Mahallesi'nin ana caddesine, caddenin uzun olmasından da esinlenerek "Tavil Mehmet Paşa Caddesi" ismi verilmiştir. Söz konusu Vakfiye ve Şerhiye Sicilleri F. Uçar'ın 2008 yılında hazırladığı Yüksek Lisans Tezi'nde okunmuş ve ayrıca kitap olarak yayınlanmıştır.

Çizim 2: Tabaklar Hamamı, Rölöve, Kesitler.
(Asır Proje Arşivi, Nisan 2010)

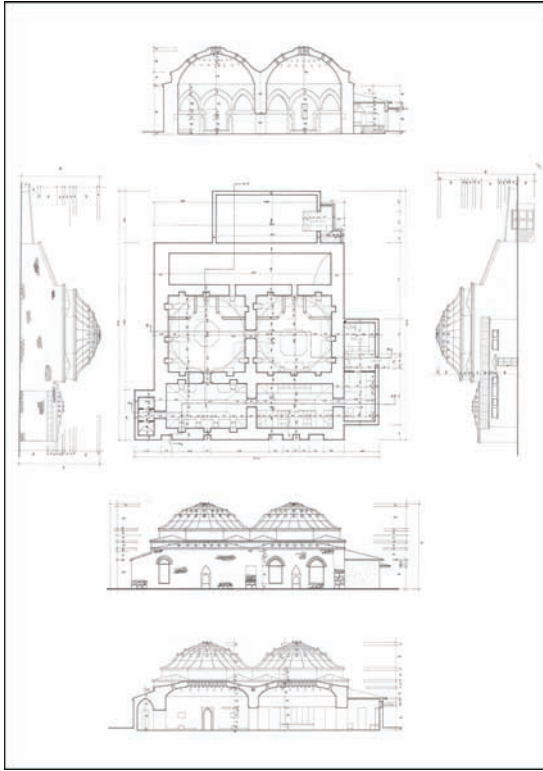

Çizim 4: Tabaklar Hamamı, Rölöve 1965. (VGM Arşivi)

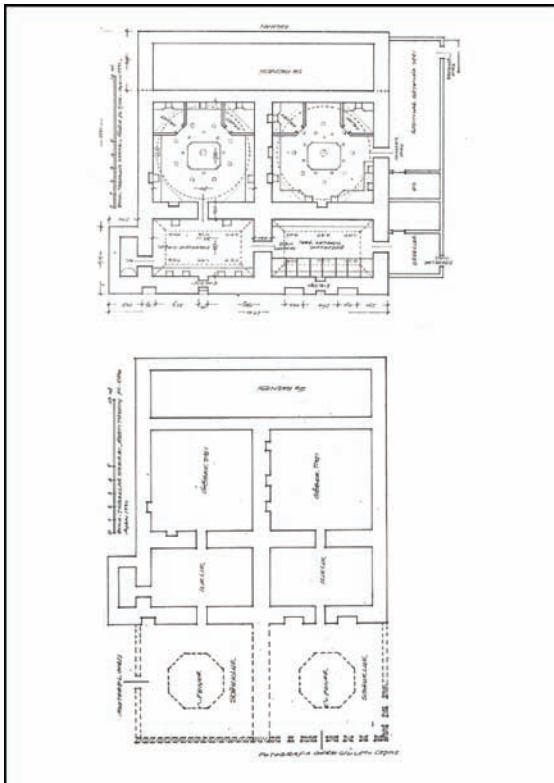

Çizim 3: Tabaklar Hamamı, Rölöve, Cepheler.
(Asır Proje Arşivi, Nisan 2010)

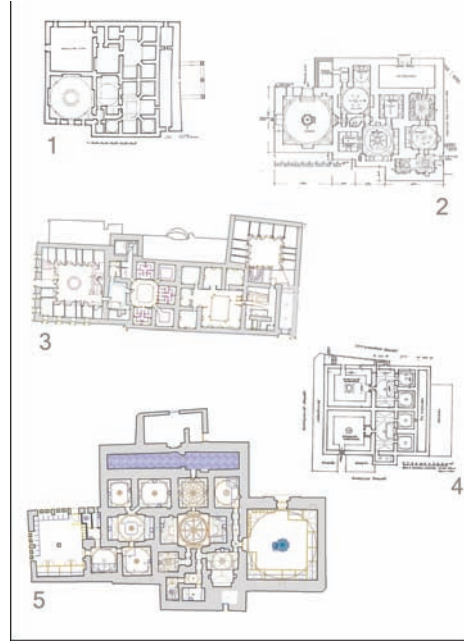
tirmişti. Soyunmalık kısmının batı duvarındaki açıklıktan erkekler bölümünün ılıklığına geçilir. Kuzey ve güney duvarında seki bulunan ılıklikta 1 kurna bulunmaktadır. Mekânın kuzeybatısı mermerle ayrılarak tıraşlık olarak kullanılmaktadır. Ilıklığın özgün giriş kapısının bulunduğu güney duvarındaki giriş açıklığı kapatılarak çeşmeye dönüştürülmüştür. Dikdörtgen planlı olan erkekler kısmının soyunmalığı ve ılıklığı aynı ebatlarda olup aynalı tonozla örtülüdür. Ilıklıkta, tonoz yüzeylerinde 22 ve üst örtünün ışıklığında 30 olmak üzere toplam 52 adet filgözü ışıklık bulunmaktadır. Erkekler bölümünün sıcaklığına ılıklığın kuzey duvarındaki kapıdan girilir. Kubbeye örtülü sıcaklığın kuzeydoğu ve kuzeybatı köşelerinde halvetler bulunmaktadır. Bu halvetlerden doğudaki sauna olarak kullanılmaktadır. 7 kurnalı sıcaklıkta, düzgün olmayan sekizgen formda göbektaşı bulunmaktadır. Sauna olarak kullanılan halvetin kuzey duvarında sıcak su gözetle-

Çizim 5: Tabaklar Hamamı, Restorasyon Projesi 1965.
(VGM Arşivi)

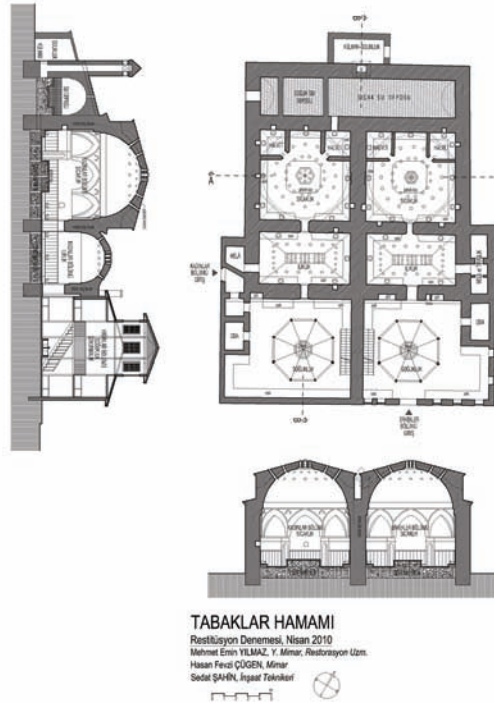

Çizim 6: Tabaklar Hamamı, Rölöve ve Restitüsyon
Denemesi 1990. (İ. A. YÜKSEL)

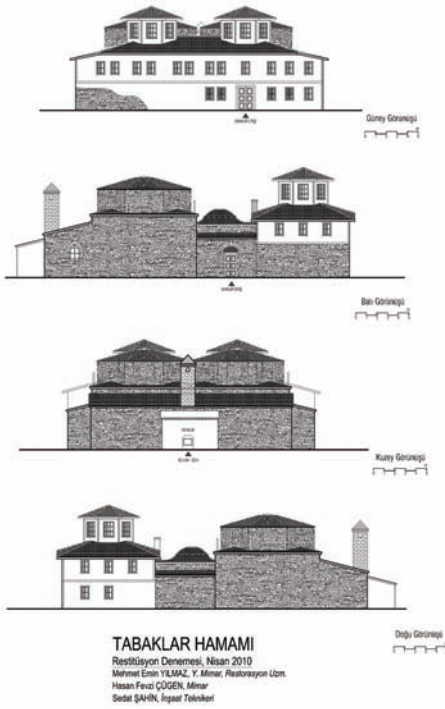

Çizim 7: Karşılaştırmalı Çalışma

1. Gazi Süleyman Paşa Hamamı (Bolu Göynük, M.1335). (E. H. AYVERDİ)
2. Yıldırım Beyazıt (Orta) Hamamı (Bolu Merkez, M.1389). (İ. A. YÜKSEL)
3. Şengül Hamamı (Ankara Merkez, 15. yy). (VGM arşivi)
4. Sultan Hamamı (Bolu Merkez, 16. yy). (İ. A. YÜKSEL)
5. Yıldırım Hamamı (Bolu Mudurnu, M.1382). (VGM arşivi)

Çizim 8: Tabaklar Hamamı, Restitüsyon Denemesi,
Plan ve Kesitler. (Asır Proje Arşivi, Nisan 2010)

Çizim 9: Tabaklar Hamamı, Restitüsyon Denemesi, Cepheler. (Asır Proje Arşivi, Nisan 2010)

39 adet figözü pencere ile aydınlatılmaktadır. Sıcaklığın güney duvarındaki özgün giriş kapısı son onarımında kapatılmıştır.

Hamamın kuzeyinde, cephe boyunca su deposu (hazne) yer almaktadır. Cephenin tam ortasında ocak, kazan ve ateş bacası yer almaktadır. Hamamın batı duvarının kuzeyinde su deposuna giriş açıklığı bulunmaktadır. Buradan soğuk su deposu kontrol edilmektedir. Eserin kuzeyinde günümüzde yer altında kalmış odunluk bulunmaktadır.

Hamamın inşasında yapı malzemesi olarak taş (kesme taş ve moloz taş), tuğla, mermer, demir, betonarme, cam ve ahşabın kullanıldığı görülmektedir. Beden duvarları moloz taş malzemeden, saçak silmeleri ise kesme taş malzemeden yapılmıştır. Tonozlar ve kubbeler tuğladan, döşeme kaplamaları ve kurnaların ise mermerden yapıldığı görülmektedir. Son onarımda yapılan soyunmalık betonarme olarak inşa edilmiştir. Soyunma kabinleri ve soğukluklarda ahşap kaplama kullanılmıştır. Figözü pencerelerde ise –çoğu yok olsa bile- cam fanus kullanıldığı görülmektedir.

Tabaklar Hamamı'nda süsleme elemanı olarak günümüze ulaşanlar şöyledir: Erkekler bölümünde, kubbeye geçiş kemerlerinin pandantiflerinde 8 adet hilal kabartma olarak görülmektedir. Saçak silmeleri, içbükey profile sahip kesme taştan yapılan diğer süsleme unsurudur. Altıgen ve daire formlarındaki figözü pencereler de düzgün bir geometri oluşturacak biçimde dizilidir.

Çizim 10: Tabaklar Hamamı, Restitüsyon Denemesi, Perspektif görünüşler. (Asır Proje Arşivi, Nisan 2010)

me açıklığı bulunmaktadır. Sıcaklık, 39 adet figözü pencere ile aydınlatılmaktadır.

Kadınlar Kısmı: Hamamın doğusundaki tek katlı betonarme yapının kuzeyinden kadınlar bölümüne girilir. 3 adet kabin bulunan soyunmalığın duvarları tümüyle ahşap kaplıdır. Şerit bant pencere ile aydınlatılan soyunmalığın güney duvarındaki kapıdan tuvaletin bulunduğu hole geçilir. Bu hölün doğusunda helâ, batısında da sıcaklığa giriş kapısı bulunmaktadır. Özgün olmayan bu kapıdan üç basamak inişle sıcaklığa girilir. Kadınlar bölümünün sıcaklığında tıpkı erkekler bölümünde olduğu gibi iki halvet ile yedi kurna bulunmakta ve

ESERİN GEÇİRDİĞİ ONARIMLAR

Hamamla ilgili öğrenebildiğimiz en eski onarım 1815 yılına aittir³. Bu tarihte hamam bir yangın geçirmiş ve sonrasında onarılmıştır. Bu onarım sırasında hamamın kazanı da değiştirilmiş ve eskisine göre daha küçük bir kazan takılmıştır. Bu onarımdan 35 yıl sonra, H. 1266 / M. 1849–1850 yılında hamam tekrar yanmış ve kullanılamaz hale gelmiştir (Uçar 2008:103). Bu yangından sonra yapının harap olması⁴ ve kiracıyla vakıf yöneticilerinin anlaşamaması gibi nedenlerle hamam (H. 1279 / M. 1862–1863’e kadar) 13 yıl kullanılamamıştır (Uçar 2008:104). Bu tarihten sonra hamam üç kez onarılmış⁵ ve kazanı değiştirilerek tekrar faaliyete geçmiştir.

1949 tarihli Vakıf Eski Eser Fişi’nde hamamın sağlam ve tamir halinde olduğu belirtilmiş fakat tamiratın mahiyeti hakkında bilgi verilmemiştir⁶.

1963 yılında Hükümet Caddesi’nin (günümüzdeki adı İzzet Baysal Caddesi) genişletilmesi sırasında birçok bina istimlak edilip yıktırılırken, Tabaklar Hamamı’nın yola isabet eden soğukluk-soyunmalık kısmı da yıktırılmak istenmiştir. Belediye’nin bu isteği, Anıtlar Yüksek Kurulu’nun izin vermemesi üzerine uzun süre yerine getirilememiştir. Bu konuyla ilgili Bolu’da mahalli gazete ve dergilerde yazılar çıkmıştır (Bkz. Tüzün 1963:12 ve Tuncer 1963:80-83). Bu yazılarda ahşap ve harap olan soğukluk kısmının yolun tamamlanmasına engel olduğu ve bu berbat (!) vaziyetten bir an önce kurtulması gerektiği üzerinde ısrarla durulmuştur. Nihayet 2 Eylül 1963 Pazartesi gecesi hamamda bir elektrik kontağından çıkan yangınla mesele çözüme (!) kavuşmuş ve caddenin ikmalî yapılabilmıştır (Yüksel 1993:62-63).

Tabaklar Hamamı’nın yakın tarihteki esaslı onarımı 1964-65 yıllarında Vakıflar Genel Müdürlüğü tarafından⁷ yapılmıştır. Bu onarımda yapılan düzenlemelerle eserin “çifte hamam” özelliği kalmamıştır. Bu düzenlemeyle soyunmalık - soğukluk kısmı yangın neticesinde yok olan hamamın doğu cephesine tek katlı betonarme ilave yapılmıştır. Soyunmalığın da bulunduğu bu ilave yapıdan hamama girilmektedir. Ilıklık ve sıcaklıklardan geçiş kapıları açılmış ve erkekler bölümünün özgün sıcaklık girişi kapısı ile ılıklikların güney cephedeki özgün girişi kapıları kapatılmıştır. Kubbelerin üstündeki dolgu alınarak saçak kotları düşürülmüş ve alaturka kiremit olan üst örtü kurşun kaplanmıştır. Özgün halinde birbirinden ayrı olan sekizgen kubbe kasnakları bu onarımda arası doldurularak birleştirilmiştir. Külhan da kapalı bir odunluk ve iniş merdiveni yapılarak yeniden düzenlenmiştir. Eserin iç sıvası ve dış cephe derzleri ile külhan bacası yeniden yapılmıştır⁸.

³ Bolu Şeriyeye sicili, 6683, s.63.

⁴ Bolu Şeriyeye Sicili, 6686, s. 15’te, hamamın haznesinin yıkık, suyuollarının bozuk ve külhanının da harap olduğunu öğrenmekteyiz. Hamamın tamirinin biraz daha gecikmesi durumunda suyuollarının fareler tarafından bozulacağı ve yağmur ile diğer yağışlarla da büsbütün fena bir hal alacağı öngörülerek biran önce tamir edilebilmesi için vakıf yöneticileri, Evkaf Müdürünü haberdar etmiştir (Uçar 2008:104).

⁵ Evkaf müdürünün verdiği izinler ile hamam üç defa tamirattan geçmiştir. Bu tamiratlarda toplam 8608,5 kuruş harcama yapılmıştır. Ayrıca vakıf gelirlerinden mütevelliyeye de 1200 kuruş teslim edilmiştir. Hamamda H. Zilhicce 1270/M. Ağustos- Eylül 1854’te yapılan keşif neticesinde kapısının, kiremitlerinin ve sair lazım gelen yerlerin tamiri için 3422,5 kuruş masrafın yapılmasının gerektiği tespit edilmiştir (Uçar 2008:102-104).

⁶ Vakıflar Genel Müdürlüğü Arşivi, Vakıf Eski Eser Fişi, 16.10.1949, barkot no 140001021-TF001

⁷ Vakıflar Genel Müdürlüğü’nün yaptığı bu onarımın rölöve çizimlerini İrfan OYGUR, restorasyon projesini Y. Mimar Müh. Yılmaz ÖNGE yapmıştır. Bkz. VGM arşivi, barkot no: 140001021-OC001-17

⁸ Bu onarımlar için 1965 yılında 100.000 TL, 1966 yılında ise 99.000 TL tahsisat ayrılmıştır. Bkz. VGM arşivi, barkot no: 140001021-OF001-002

Doğu cephesine yapılan betonarme soyunmalık kısmı yakın tarihte kuzeye doğru cephe boyunca genişletilerek bayanlar için soyunmalık ve helâ eklenmiş; eser tekrar “çifte hamam” özelliğine kavuşturulmuştur. Doğu cephede bayanlar bölümünün sıcaklığına giriş için kapı boşluğu açılmış ve 1695 onarımında açılan sıcaklıkların arasındaki giriş kapısı da kapatılmıştır. Yakın zamanda yapılan bu onarımda erkekler ve kadınlar bölümünün sıcaklıklarındaki halvetlerin birer tanesi, kapı eklenerek saunaya dönüştürülmüştür.

16. yüzyıldan bugüne kadar çok sayıda yangın ve onarım geçiren Tabaklar Hamamı, günümüzde bakımsız olmasına rağmen⁹ sağlam ve çalışır durumdadır.

RESTİTÜSYON DENEMESİ

Restitüsyon önerisi için faydaladığımız en önemli kaynaklar hamama ait eski fotoğraflardır. Hamamın günümüze ulaşmayan soğukluk-soyunmalık kısmının en eskisi 1960'lara ait olan eski fotoğrafları¹⁰ mevcuttur. Eski fotoğraflardan 2 katlı olduğu anlaşılan soyunmalık kısmının erkekler bölümüne güney cepheden, kadınlar bölümüne ise batı cepheden girilmektedir (Fotoğraf 1-2). Kadınlar ve erkekler bölümünü aydınlatan, sekizgen formlu iki aydınlık feneri bulunmaktadır. Soğukluğun zemin kat duvarı moloz taştan, üst kat duvarları ise ahşaptandır. Hamamın üst örtüsünün alaturka kiremit olduğu da fotoğraflardan görülmektedir (Fotoğraf 3).

Tarihi eserlerdeki yangınlarda, en büyük hasarı yapının ahşap bölümleri görmektedir. Hamamın eski fotoğraflarında görülen ahşap soğukluk-soyunmalık bölümünün, yukarıda bahsettiğimiz 1850 yılındaki yangından sonra, 1863 yılındaki onarımda yapıldığını düşünmekteyiz. Hazırladığımız restitüsyon denemesi de 1863 yılındaki onarımla birlikte eski fotoğraflarda görülen durumun çizimleridir.

Erkekler ve kadınlar bölümünün ılıkliklarının özgün giriş kapılarının son onarımda kapatıldığı eski fotoğraflarda ve 1965 tarihli restorasyon projesinde görülmektedir (Çizim 5, fotoğraf 12). Bu kapıların izleri güney cephede görülmektedir. 1965 yılına ait rölöve çizimlerinde, eski fotoğraflarda da görülen tuvalet ve traşlıklar ile günümüze ulaşmayan soyunmalığın duvarlarının izi ve ölçüleri bellidir.

Bolu ve çevresindeki hamamları¹¹ incelediğimizde, soğukluklarda genellikle mekânın merkezinde, aydınlık fenerinin izdüşümünde havuz bulunduğu görülmektedir (Çizim 7). Tabaklar Hamamı'nda da sekizgen aydınlık fenerinin izdüşümünde bir havuz olduğu kanaatindeyiz. İki katlı

⁹ Son yıllarda Vakıflar Genel Müdürlüğü'nün yoğun eski eser onarım faaliyetine rağmen, hamamın yanarak yok olan soyunmalık kısmından yol geçmesi nedeniyle belediye ile imar durumunun düzeltilememesinden dolayı hamamın onarımı geç kalmıştır. 2010 yılında söz konusu imar durumu düzeltilmiş, hamamın rölöve ve restorasyon projeleri hazırlanmış ve onarımına başlanmıştır; halen hamamın onarımı devam etmektedir.

¹⁰ Esere ait, Vakıflar Genel Müdürlüğü arşivinde 76, Ankara KTVKK arşivinde 24 adet eski fotoğraf bulunmaktadır. Bu çalışmaya fotoğrafların tümünü eklemek mümkün olmadığından sadece farklı tarihlere ait genel fotoğraflar konulmuştur.

¹¹ Bkz. Yıldırım Beyazıt (Orta) Hamamı (Bolu Merkez, M.1389), Gazi Süleyman Paşa Hamamı (Bolu Göynük, M.1335), Yıldırım Hamamı (Bolu Mudurnu, M.1382), Şengül Hamamı (Ankara Merkez, 15. yy)

olduğu bilinen soğukluk – soyunmalığın üst katına çıkış bir merdivenle sağlanmış olmalıdır. İncelenen diğer hamamlarda olduğu gibi bir ahşap merdivenin bulunması muhtemeldir, fakat yeri belli değildir.

Eserin sıcaklıklarında, güney duvara yaslanmış üstü açık halvet duvarlarının da geç dönem ilavesi olduğunu düşünmekteyiz. Başka bir örneğini göremediğimiz bu halvetlerin duvar kalınlıkları da beden duvarlarından farklıdır.

Mimar İ. Aydın Yüksel, 1990’da hamamın rölövesini çizmiş ve bir de restitüsyon denemesi yaparak neşretmiştir¹². Yüksel, restitüsyon denemesini yaparken hamamın günümüze ulaşmamış soyunmalık kısmının yalnızca ön cephesini gösteren eski fotoğrafı yorumlayarak yaptığını belirtmiştir. Yüksel’in restitüsyon denemesinde erkekler kısmının tuvalet ve tıraşlıkları yoktur. Yazar ayrıca, “halvetlerin özgün olup olmadığını anlayamadığını” belirtir (Yüksel 1993:68).

Tuvalet ve tıraşlığın, duvar kalınlıkları ve plandaki duvar hizalarına bakıldığında muhtes olduğu düşünülse de, bu mekânların bir Türk hamamında bulunmaması düşünülemez. 1963’te yanarak günümüze gelememiş soyunmalık kısmının 1850’de yeniden yapıldığını belirtmiştik. Bu onarım sırasında tuvalet ve tıraşlıkların da yenilenmiş olması muhtemeldir.

Hamama ait, eski ve yeni rölöveler ve restorasyon projesi, eski fotoğraflar, vakıf kayıtları ve yazışmalar, Şeriye Sicilleri, bölgedeki diğer hamamlar vb. tüm veriler değerlendirilerek 1850 yılına ait restitüsyon denemesi yapılmıştır. Sonuç olarak, Tabaklar Hamamı, 16. yy.da inşa edilmiş, çifte hamam niteliğinde ve simetrik bir plan şemasına sahip klasik tarzda inşa edilmiş tipik bir Türk hamamıdır.

KAYNAKLAR

- Ayverdi, E. H. (1989). *Osmanlı Mimarisinin İlk Devri I*, İstanbul: İstanbul Fetih Cemiyeti Yayınları.
- Bayraktar, D. (1988). *Cumhuriyet Döneminde Bolu*, Ankara: Ankara Üniversitesi Türk İnkılâp Tarihi Enstitüsü, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi.
- Boztaş, A. (2006), *Islahat Dönemi Bolu Tarihi (1868-1869) (937 No’lu Şer’iye Sicili Defterine Göre)*, Bolu: Abant İzzet Baysal Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Tarih Anabilim Dalı, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi.
- Çöpoğlu, B. (2008), *H.1099 (M. 1687-1688) No’lu Bolu Şer’iye Sicilinin Transkripsiyonu ve Değerlendirmesi*, Bolu: Abant İzzet Baysal Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Tarih Anabilim Dalı, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi.
- Kuban, D. (2007), *Osmanlı Mimarisi*, İstanbul: Yapı Endüstrisi Merkezi Yayınları.
- Tuncer, V. (1963). *Neler Yazmadık Şu Bolu İçin*, Bolu.
- Tüzün, A. S. (1963). Bu Viranelik Yıkılsın Artık. *Çele Dergisi*, Bolu: Yıl:1, Sayı:1
- Uçar, F. (2008), *Osmanlı Dönemi’nde Bolu’da Paşa Vakıfları*, Bolu: Abant İzzet Baysal Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Tarih Anabilim Dalı, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi.
- Yüksel, İ. A. (1993), *Bolu Yıldırım Bayezid Külliyesi Hamamları ve İmaret Camii*, Ankara: Kültür Bakanlığı Yayınları.

¹² Yazar bu eserinde Bolu merkez Yıldırım Beyazıt Camii, Orta Hamam, Tabaklar Hamamı, Sultan Hamamı ve İmaret Camii’ni incelemiştir. Bkz. Yüksel, İ. A. (1993)

Fotoğraf 1: Tabaklar Hamamı'nın günümüze ulaşmayan soyunmalık kısmı, güney cephe erkekler girişi, 1963'ten önce. (Ankara KTVKK arşivi)

Fotoğraf 2: Tabaklar Hamamı'nın günümüze ulaşmayan soyunmalık kısmı, (günümüzde Özek Sokak) batı cephe ve kadınlar girişi, 1963'ten önce (Ankara KTVKK arşivi)

Fotoğraf 3: Tabaklar Hamamı'nın günümüze ulaşmayan soyunmalık kısmı, (Akbaba Sokak) doğu cephe, 1963'ten önce (Ankara KTVKK arşivi)

Fotoğraf 4: Tabaklar Hamamı'nın soyunmalık kısmı yandıktan sonraki durumu, güney cephe, İzzet Baysal Caddesi'nden görünüş, 1964 (?) (VGM arşivi)

Fotoğraf 5: Tabaklar Hamamı'nın soyunmalık kısmı yandıktan sonraki durumu, güney ve doğu cepheler, İzzet Baysal Caddesi'nden görünüş, 1964 (?) (VGM arşivi)

Fotoğraf 6: Tabaklar Hamamı'nın kuzey ve batı cepheleri, Özek Sokak, 1964 (?) (VGM arşivi)

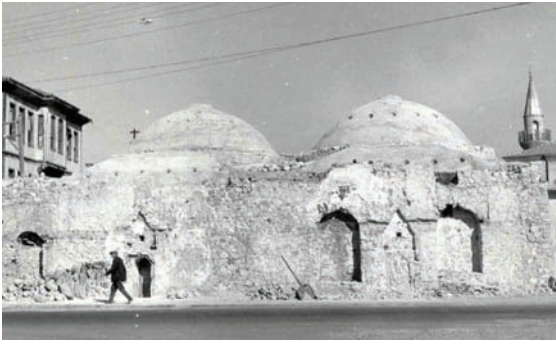
Fotoğraf 7: Tabaklar Hamamı'nın doğu cephesi, Akbaba Sokak, 1964 (?) (VGM arşivi)

Fotoğraf 8: Tabaklar Hamamı'nın kadınlar girişi, 1964 (?) (VGM arşivi)

Fotoğraf 12 Tabaklar Hamamı'nın 1965 onarımı sonrası güney cephe (VGM arşivi)

Fotoğraf 9: Tabaklar Hamamı'nın 1965 onarımı sırasında güney cephe (VGM arşivi)

Fotoğraf 13: Tabaklar Hamamı'nın genel görünüşü. (Asır Proje Arşivi, Mart 2010)

Fotoğraf 10: Tabaklar Hamamı'nın 1965 onarımı sırasında kuzey ve doğu cepheler (VGM arşivi)

Fotoğraf 14: Tabaklar Hamamı'nın genel görünüşü. (Asır Proje Arşivi, Mart 2010)

Fotoğraf 11: Tabaklar Hamamı'nın 1965 onarımı sırasında doğu cephedeki ilave (VGM arşivi)

Fotoğraf 15: Tabaklar Hamamı'nın kuzey ve batı cepheleri. (Asır Proje Arşivi, Mart 2010)

Fotoğraf 16: Erkekler bölümü, sıcaklık. (Asır Proje Arşivi, Mart 2010)

Fotoğraf 19: Kadınlar bölümü, sıcaklık, filgözü pencereler. (Asır Proje Arşivi, Mart 2010)

Fotoğraf 17: Erkekler bölümü, göbektası ve halvet duvarları. (Asır Proje Arşivi, Mart 2010)

Fotoğraf 20: Erkekler bölümü, ılıklik. (Asır Proje Arşivi, Mart 2010)

Fotoğraf 18: Kadınlar bölümü, sıcaklık. (Asır Proje Arşivi, Mart 2010)